



בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 9045/16

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט ג' קרא
כבוד השופט י' אלרון

המערער: אילן אדנני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על הכרעת דינו ועל גזר דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע מיום 15.6.2016 ומיום 10.10.2016 בתפ"ח 7117-01-15 שניתנו על ידי כב' השופטים נ' זלוצ'ובר, י' רז-לוי וש' פרידלנדר

תאריך הישיבה: כ"ב בשבט התשע"ח (7.2.2018)

בשם המערער: עו"ד שרית גולן-שטיינברג

בשם המשיבה: עו"ד יאיר חמודות

פסק-דין

השופט י' אלרון:

עניינו של הערעור שלפנינו בתחולתו של סייג אי-שפיות הדעת על אדם אשר שיסוף את גרונו של אחר בעקבות פיטוריו מהעבודה, ובשאלה האם מתקיים בו יסוד ה"החלטה להמית" הדרוש לשם הרשעה בעבירת ניסיון לרצח. זאת, על רקע מחלת הנפש בה לוקה מבצע העבירה, אשר אינה שנויה במחלוקת בין הצדדים.

1. בהכרעת דינו בתפ"ח 7117-01-15 מיום 15.6.2016, הורשע המערער פה אחד על ידי בית המשפט המחוזי בבאר שבע (השופט נ' זלוצ'ובר, השופטת י' רז-לוי והשופט ש' פרידלנדר), לאחר ניהול הוכחות.

העבירות שבהן הורשע המערער הן עבירת ניסיון לרצח, לפי סעיף 305(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); חבלה חמורה בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 333 בנסיבות סעיף 335(א)(1) לחוק העונשין; החזקת סכין שלא כדין, לפי סעיף 186(א) לחוק העונשין; כניסה והתפרצות בנסיבות מחמירות, לפי סעיף 407(ב) בנסיבות סעיף 408 לחוק העונשין; ושיבוש מהלכי משפט, לפי סעיף 244 לחוק העונשין.

בגזר דינו מיום 10.10.2016, השית בית משפט קמא על המערער שמונה וחצי שנות מאסר בפועל; הפעלה במצטבר של ארבעה חודשי מאסר על תנאי, אשר הושתו עליו עקב הרשעה קודמת; 18 חודשי מאסר על תנאי למשך שלוש שנים שלא יעבור עבירת אלימות מסוג פשע; וחיוב בתשלום פיצוי בסך של 150,000 ש"ח לטובת המתלונן.

2. על פי עובדות כתב האישום, עבד המערער כמנהל עבודה במפעל עד לפיטוריו ביום 16.12.2014 על ידי המתלונן. בשל כעסו של המערער על אודות פיטוריו, החליט בסמוך לכך לרצוח את המתלונן. לשם כך בחן את דרכי הכניסה האפשריות למפעל, ותכנן להיכנס אליו לשם רציחת המתלונן על ידי טיפוס מעל גדרותיו, להסתוות כאחד העובדים בעוד בבגדיו מוסתרת סכין, ולשסף את גרונו של המתלונן לאחר איתורו. כן החליט המערער לרכוש סכין יפנית לשם ביצוע הרצח, בה הצטייד ביום 26.12.2014 או בסמוך לו.

ביום 28.12.2014, בסמוך לשעה 8:30, הגיע המערער אל המפעל כשהוא מחזיק בבגדיו בסכין. הלה טיפס מעל גדרות המפעל כפי שתכנן, וניגש אל עמדת רישום הנוכחות של המפעל, אשר מופעלת באמצעות זיהוי טביעת אצבע. משהבחין כי החיישן אינו מזהה את טביעת אצבעו, שפך המערער דלי מים על המכשיר, על מנת לוודא שלא ייוותרו על גביו סימני טביעת אצבע. בהמשך, לבש המערער חלוק כיתר עובדי המפעל, במטרה להיטמע ביניהם עד למימוש תוכניתו.

בסמוך לשעה 10:00, הבחין המתלונן במערער והורה לאחרון להמתין בחצר המפעל. השניים שוחחו בחצר, תוך שהמתלונן הבהיר למערער כי עבודתו במקום הסתיימה. בעקבות זאת, ניגש המערער לשירותי המפעל, שם שלף את הסכין שבה הצטייד. המערער שב לחצר, בה נשאר המתלונן בעקבות שיחתם, ניגש אל האחרון כשגבו מופנה אליו, אחז בו מאחור בידו האחת ושיסף את גרונו בידו השנייה. בעוד המתלונן נופל על הארץ ואוחז בגרונו כדי לעצור את הדם הרב שניגר מפצעו, חמק המערער מעל לגדרות המפעל וברח לעבר תחנת האוטובוס הסמוכה. עובדי המפעל, אשר דלקו אחריו, הצליחו לאתרו בשטח המפעל ותפסוהו עד להגעת אנשי המשטרה.

בעקבות מעשים אלה, הובהל המתלונן לבית החולים, שם נמצא כי נגרם לו חתך עמוק לאורך צווארו, לרבות בחלקים משריריו ובווריד. המתלונן נותר פגוע בחלק מעצבי הפנים, והוא סובל מחוסר תחושה בפניו שתיוותר ככל הנראה לצמיתות.

הכרעת הדין

3. בפתח הכרעת דינו הבהיר בית משפט קמא כי הצדדים אינם חלוקים ביחס לביצוע המעשים המתוארים בכתב האישום על ידי המערער, כמו גם בהתייחס לרקעו הרפואי, אשר כולל אבחון כחולה במחלת נפש. בית משפט קמא פנה אפוא לבחון את מצבו הנפשי של המערער בעת ביצוע העבירה ולהכריע במחלוקת בדבר תחולתו של סייג אישפיות הדעת, הקבוע בסעיף 34 לחוק העונשין.

4. לאחר שסקר את המסגרת הנורמטיבית הצריכה לעניין, דן בית משפט קמא בהרחבה בחוות הדעת הפסיכיאטריות אשר הוגשו לעיונו, תוך שניתח את ממצאיהן ועמד על מהימנותן ומקצועיותן. הגם שהוצגו בפניו דעות חולקות בהתייחס למצבו הנפשי של הנאשם, קבע בית משפט קמא, מעבר לספק סביר, כי המערער לא היה במצב פסיכוטי בעת ביצוע העבירה. יתרה מכך, הטעים כי אף אם היה מניח לטובת המערער כי אכן סבל בעת מעשיו ממחלת נפש פעילה – לא הוכח בפניו די הצורך כי מחלה זו היא שהביאה אותו לבצע את המעשים המתוארים בכתב האישום.

5. את מסקנותיו אלו השתית בית משפט קמא על הניתוח שערך לחוות הדעת הפסיכיאטריות, ובכלל זאת הפגמים שנמצאו בחוות הדעת שהוגשה מטעם ההגנה; על מארג הראיות ביחס לנסיבות האירוע ולהתנהגות המערער, אשר הצביעו על כשירות לשאת באחריות פלילית; וכן על סירובו של המערער להעיד בבית המשפט, בו היה כדי לחזק את ראיות התביעה.

אשר על כן, פסק בית משפט קמא כי לא עומד למערער סייג אי־שפיות הדעת, והרשיע אותו בביצוע העבירות שבהן הואשם בכתב האישום.

גזר הדין

6. בגזר דינו עמד בית משפט קמא על הערכים החברתיים אשר נפגעו כתוצאה מביצוע העבירות שבהן הורשע המערער, ובהם קדושת החיים וזכותו של המתלונן לביטחון ולשלמות הגוף; התייחס לנסיבות הקשורות בביצוע העבירות, ובכללן ההכנות המקדימות להן והנזק החמור אשר נגרם למתלונן בעטיין; וסקר את מדיניות הענישה הנוהגת בעבירת הניסיון לרצח. לצד זאת, מצא בית משפט קמא להתחשב, בעת קביעת מתחם הענישה, במצבו הנפשי של המערער ובקרבתו לסייג אי־שפיות הדעת, כאמור בסעיפים 40ט(א)(6), 40ט(א)(7) ו-40ט(א)(9) לחוק העונשין. על יסוד האמור, קבע בית משפט קמא מתחם ענישה הנע בין 8 שנות מאסר לבין 12 שנות מאסר, לריצוי בפועל.

בקביעת העונש המתאים למערער בתוך המתחם, נתן בית משפט קמא את דעתו, כשיקולים לקולה, לנסיבותיו האישיות והמשפחתיות הקשות; להודאתו בביצוע המעשים, שבעטייה התמקד ההליך המשפטי בהכרעה בדבר מצבו הנפשי; ולחרטה שהביע על מעשיו. מנגד, ציין כשיקול לחומרה את הרשעתו הקודמת של המערער, בגינה ריצה עונש מאסר בפועל ונידון לעונש מאסר על תנאי, אשר היה בר-הפעלה בהליך זה. לנוכח האמור, גזר בית משפט קמא על המערער את העונשים שפורטו לעיל.

מכאן הערעור שלפנינו, על שני חלקיו.

טענות הצדדים

טענות המערער

7. בערעורו כלפי הכרעת דינו המרשיעה של בית משפט קמא, משיג המערער על דחיית טענתו לתחולתו של סייג אי־שפיות הדעת. לשיטתו, עלה בידו להניח תשתית ראייתית מספקת כדי לקבוע כי אכן היה שרוי במצב פסיכוטי בעת ביצוע העבירות, וכי מצבו זה הוא שהוביל אותו למעשים שתוארו בכתב האישום.

המערער מצביע על הקביעות המנויות לאורכן של חוות הדעת הפסיכיאטריות אשר הוגשו בעניינו, בהן יש כדי לתמוך, לשיטתו, במסקנה זו. מנגד, סבור המערער כי בית משפט קמא ייחס משקל יתר לממצאי בדיקתו על ידי מתמחה בפסיכיאטריה במיון במרכז לבריאות הנפש בסמוך לאתר האירוע, בהדגישו את משכה הקצר של בדיקה זו, את חוסר היכרותה של המתמחה עם חומרי החקירה, ואת ניסיונה המקצועי המוגבל.

עוד מפנה המערער לעברו הפסיכיאטרי ולאשפוזיו הקודמים, בהם יש כדי לבסס לדידו את לקותו בפסיכוזה בדמות מחשבות שווא של רדיפה בעת ביצוע העבירות.

זאת ועוד, המערער חולק על קביעת בית משפט קמא, שלפיה מלמד האופן המתוכנן והמדוקדק בו ביצע את מעשיו על כך שהבין את הפסול שבמעשיו. לעמדתו, מנוגדת גישה זו לפסיקת בית משפט זה, לא כל שכן מאחר שהתכנון המקדים למעשיו התרחש, על פי הנטען, במהלך אותו יום בלבד.

8. לחלופין, סבור המערער כי יש לזכותו מביצוע עבירת ניסיון לרצח בשל היעדרו של יסוד נפשי מתאים להוכחתה. לשיטתו, שולל מצבו הנפשי את התגבשות רכיב ה"החלטה להמית", אשר הכרחי לשם הרשעה בעבירה זו. את עמדתו מבקש המערער לתמוך בפסיקתו של בית משפט זה בע"פ 5031/01 פלונית נ' מדינת ישראל, פ"ד נז(6) 625 (2003) (להלן: ע"פ 5031/01), בו זוכתה המערערת מעבירת הרצח מטעמים דומים, לכאורה; וכן בנימוקי גזר דינו של בית משפט קמא, אשר הכיר בקרבתו לסייג אישפיות הדעת.

9. אשר לגזר דינו של בית משפט קמא, טוען המערער כי לא ניתן די משקל למצבו הנפשי בעת קביעת מתחם הענישה. לפיכך מבקש המערער, היה ותיוותר הרשעתו על כנה, להפחית את עונשו לשש וחצי שנות מאסר.

טענות המשיבה

10. המשיבה סבורה כי דין הערעור להידחות, על שני חלקיו. המשיבה חולקת על עמדת המערער, שלפיה היה נתון במצב פסיכוטי בעת ביצוע המעשים. בהיבט זה, סומכת המשיבה את ידיה על קביעות בית משפט קמא ביחס לחוות הדעת החולקות – ובפרט ביחס לחוות דעתה של המתמחה בפסיכיאטריה אשר בדקה את המערער לראשונה – קביעות שבהן אין זה מדרכה של ערכאת הערעור להתערב.

11. המשיבה מדגישה כי על מנת לחסות תחת הסייג הקבוע בסעיף 34 לחוק העונשין, לא די בכך שאדם סובל ממחלת נפש, אלא עליו להוכיח כי מחלה זו שללה ממנו את היכולת להבין את הפסול במעשיו או להימנע מביצועם. לדידה, לא עמד המערער בנטל זה. המשיבה מציינת כי עמדתה נתמכת בחוות דעתו של הפסיכיאטר המחוזי, כמו גם בהתנהלותו הסדורה של המערער. המשיבה טוענת כי בדין נדחתה חוות הדעת שהוגשה מטעם ההגנה, בה לא היה כדי להסביר את התנהגותו של המערער ואת גרסתו המתפתחת.

12. כמו כן דוחה המשיבה את טענת המערער ביחס ליסוד הנפשי הדרוש לשם הרשעה בעבירת ניסיון לרצח, בהגדירה את המקרה דנן כ"מקרה מובהק וברור של 'כוונה תחילה' להמית". לתמיכה בגישתה, מפנה המשיבה לאמירות שונות שהשמיע המערער במהלך חקירותיו, מהן נשקפת לכאורה החלטתו להמית את המתלונן. עוד עומדת המשיבה על ההבחנות בין נסיבותיו של המערער לבין הנסיבות שבגדרן מצא בית משפט זה לזכות אישה מעבירת רצח על רקע מחלת הנפש בה לקתה. בשולי הדברים, מציינת המשיבה כי טענה זו לא הועלתה בפני בית משפט קמא, וכי קיים קושי רב לקבלה בשל הימנעות המערער ממתן עדות.

13. לבסוף, סבורה המשיבה כי לא קמה עילה להתערב בעונש שהוטל על המערער בבית משפט קמא. המשיבה עומדת על חומרתן הרבה של נסיבות המקרה; על הנזק הקשה אשר נגרם למתלונן בעקבות מעשיו של המערער; על הימנעותו מבקשת תסקיר מטעם שירות המבחן; על כך שטרם החל בתשלום הפיצויים למתלונן; ועל הרשעותיו הקודמות. לנוכח האמור, ומאחר שמחלתו הנפשית של המערער נשקלה זה מכבר כשיקול לקולה בידי בית משפט קמא – עמדת המשיבה היא כי דין הערעור על גזר הדין להידחות.

דיון והכרעה

14. לאחר שמיעת טענות הצדדים ועיון בנימוקיהם בכתב, כמו גם בחומר הראיות שהוגש לעיוננו, הגעתי לכלל מסקנה כי בדין הורשע המערער בעבירות אשר יוחסו לו בכתב האישום.

כמו כן אינני סבור כי נפל פגם בגזר דינו של בית משפט קמא שיש בו כדי להצדיק את התערבותנו.

אעמוד להלן על נימוקיי למסקנות אלו.

הערעור על הכרעת הדין

15. כפי שפורט לעיל, שתיים הן השגותיו של המערער כלפי הכרעת דינו המרשיעה של בית משפט קמא: האחת, טענת המערער לתחולתו של סייג אישפיות הדעת, אשר קבוע בסעיף 34ח לחוק העונשין, עקב מחלת הנפש בה הוא לוקה; השנייה, סברתו של המערער כי לא התקיים בו היסוד הנפשי הדרוש להרשעה בעבירת ניסיון לרצח, ובפרט רכיב ה"החלטה להמית", אף זאת על רקע מצבו הנפשי.

אפנה אפוא לדון בטענות אלו כסדרן.

תחולת סייג אישפיות הדעת

16. בבוחנו את תחולת הסייג, נדרש בית משפט קמא בהרחבה לשורת חוות הדעת הפסיכיאטריות אשר חוברו ביחס למצבו הנפשי של המערער בעת ניסיון הרצח. מאחר שסוגיה זו ניצבת במוקד טענותיו בהליך שלפנינו, אבקש לסקור תחילה את חוות הדעת השונות ולעמוד על טיבן. לאחר מכן, אפנה להכריע בטענת המערער לתחולתו של הסייג, תוך שאתן דעתי למשקלן של חוות הדעת ולמחלוקות שנתגלעו בין המומחים השונים.

חוות הדעת הפסיכיאטריות

ד"ר קודקייב

17. כחוליה ראשונה בשרשרת חוות הדעת הפסיכיאטריות ניצב סיכום הבדיקה שנערכה למערער בידי ד"ר נטליה קודקייב זמן קצר לאחר האירוע (ת/1). ד"ר קודקייב קלטה את המערער בשעה 21:55 של יום 28.12.2014, קרי כ-12 שעות לאחר מועד האירועים המתוארים בכתב האישום, בהיותה תורנית במיון במרכז לבריאות הנפש. בחוות דעתה כותבת ד"ר קודקייב כי המערער "מוכר היטב" למערכת הפסיכיאטרית, משאובחן בעבר כלוקה בסכיזופרניה, וכי הוא מצוי במעקב מסודר במרכז לבריאות הנפש. לצד זאת, מעירה ד"ר קודקייב כי עיון בתיקו הרפואי מלמד על מצב נפשי יציב בעת האחרונה, ומציינת כי אף המערער עצמו אישר זאת בדיווחו.

עוד מביאה ד"ר קודקייב מתיאורו של המערער את שהתרחש באותו היום ואת ההכנות אשר קדמו לכך. על פי תיאור זה, חווה המערער "לחץ ועצבנות" עקב פיטוריו מהמפעל, שבעטיים החליט "לנקום במנהל", ולשם כך תכנן משך מספר ימים את המעשה והצטייד בסכין יפנית.

בהמשך חוות הדעת, מתארת ד"ר קודקייב את ממצאי בדיקתה. בשל חשיבות הדברים, אביאם במקור:

"בבדיקתו: בהכרה מלאה. התמצאות תקינה בכל המובנים. מסודר בהופעתו החיצונית. חובש כיפה. משתף פעולה בבדיקה. מוסר על מצב רוחו 'בסדר'. אפקט אוטימי, יציב, תואם. ללא הפרעות בהליך חשיבתו. בתוכן – לא מביע מחשבות שווא, שולל הפרעות בתפיסה ולא נראה הזיתי לפי התנהגותו. שולל מחשבות אובדניות. לא מתחרט על המעשה. מתמצא בתהליכים משפטיים, יכול להעריך עונש. ללא פגיעה בבוחן המציאות."

לנוכח אבחנה זו, סיכמה ד"ר קודקייב את חוות דעתה בכך שהמערער נעדר סימנים פסיכויטיים פעילים, ולפיכך סברה כי אין בנמצא נימוקים להתערבות פסיכיאטרית. בתום הבדיקה, שוחרר המערער להמשך הליכים משפטיים.

18. ד"ר קודקייב הופיעה בבית משפט קמא ונחקרה על חוות הדעת האמורה, תוך שעמדה על אבחנתה, לפיה בעת הבדיקה לא זוהתה אצל המערער מחלת נפש פעילה. עוד ניתן היה ללמוד מחקירה זו כי ד"ר קודקייב שימשה באותה העת רופאה מתמחה בפסיכיאטריה; כי הבדיקה ארכה חצי שעה ונועדה לשם בחינת היזקקותו של המערער להתערבות פסיכיאטרית דחופה; וכי מטרת הבדיקה לא הייתה כתיבת חוות דעת משפטית, ובהתאם לא נחשפה ד"ר קודקייב לחומרי החקירה (פרוטוקול הדיון, עמ' 12-16).

ד"ר שרף

19. ביום 11.1.2015 וביום 14.1.2015, כשבועיים לאחר מועד האירוע וזמן בדיקת המערער על ידי ד"ר קודקייב, נבדק המערער בידי ד"ר רוני שרף, אשר משמש פסיכיאטר מחוזי במחוז דרום. ביום 19.1.2015 הגיש ד"ר שרף לבית משפט קמא את חוות דעתו (ת/34), אשר התבססה על בדיקות אלו, כמו גם על תיקו הרפואי של המערער ועל חומר משפטי בעניינו.

בחוות דעתו עמד ד"ר שרף על היסטוריית האבחונים הפסיכיאטריים של המערער, לרבות זה של ד"ר קודקייב. בהמשך, פירט את ממצאיו על סמך צמד הבדיקות שערך.

בסיכום דבריו, ציין ד"ר שרף כי נכון למועד הבדיקה, נמצא המערער "שרוי במצב פסיכוטי מאני המתבטא באפקט מרומם, התנהגות חסרת גבולות, מחשבות שווא ארוטומניות ומגלומניות", כלשונו.

ד"ר שרף קבע כי המערער כשיר לעמוד לדין, משום שלשיטתו לא היה במחשבות השווא כדי לפגום ביכולתו לעקוב אחר ההליכים המשפטיים המתנהלים בעניינו.

אשר לכשירותו לשאת באחריות פלילית, התייחס ד"ר שרף לפער בין אבחנתו כי המערער שרוי במצב פסיכוטי לבין אבחנתה הנוגדת של ד"ר קודקייב, והציע לו שני נימוקים חלופיים: האחד, כי חלה החמרה במצבו הנפשי של המערער למן הבדיקה הראשונה, בשל תנאי מעצרו; השני, כי לא שיתף פעולה עם הבדיקה במיון, בין בשל חשש מאשפוז ובין בשל משכה הקצר. מביין שני נימוקים אלה, מצא ד"ר שרף להעדיף את השני מן הטעמים שלהלן:

"היות והספק הסביר פועל לטובתו [של המערער – י' א'] נקבל את אפשרות (ב.) תומכים באפשרות זו גם דברים שאמר בהודעת החשוד [הודעה אשר נמסרה למשטרה ביום האירוע – י' א'] כשנשאל מדוע החליט לפגוע בבוס ענה '... אני אדם שלא עובד, שאין לו כסף חולה סכיזופרניה ומאוהב, לא משנה'".

על סמך האמור, קבע ד"ר שרף כי המערער היה מצוי במצב פסיכוטי אף במועד ביצוע העבירה. עם זאת, הדגיש ד"ר שרף כי המערער לא ניחן במחשבות שווא של רדיפה ביחס למתלונן, ולא סבל מהפרעות במהלך החשיבה. לפיכך, ובהסתמך על הבדיקה שערך, כמו גם על החומר המשפטי אשר הונח בפניו – סבר ד"ר שרף כי המערער הבין את המעשה שעשה ואת הפסול בו. ד"ר שרף הוסיף ושלל קיומו של קשר סיבתי בין מחלת המערער לבין ביצוע העבירה, וקבע כי הלה פעל מתוך תחושת כעס ונקמה כלפי המתלונן. בסיכומם של דברים, מצא ד"ר שרף כי היה המערער אחראי למעשיו, משהיה בכוחו להימנע מעשיית המעשה.

20. בעדותו בבית משפט קמא הבהיר ד"ר שרף כי לעמדתו, מרב הסיכויים הם שהמערער כלל לא היה מצוי במצב פסיכוטי במועד האירוע, וכי הוא משוכנע בכך שביום האירוע היה המערער מצוי במצב פסיכוטי חמור פחות ביחס למועד עריכת חוות הדעת. המומחה הדגיש, אפוא, כי היה נכון לייחס למערער פסיכוזה בשעת מעשה אך מחמת הספק (פרוטוקול הדיון, עמ' 21-22).

ד"ר פוקס

21. חוות הדעת הפסיכיאטרית השלישית נערכה ביום 21.5.2015 על ידי ד"ר מנדל פוקס, פסיכיאטר מומחה מטעם ההגנה (נ/1). חוות דעתו של ד"ר פוקס נסמכה על בדיקה שערך למערער בבית המעצר ביום 27.4.2015 – קרי כארבעה חודשים לאחר האירוע – וכן על מסמכים רפואיים ומשפטיים שבהם עיין. בסיכום חוות דעתו, קבע ד"ר פוקס כי המערער "לוקה במחלת נפש הממלאת את התנאים הדרושים לפי DSM4 ו-DSM5 לאבחנה של סכיזופרניה רדיפתית וסכיזופרניה או מחלה סכיזואפקטיבית".

יתרה מכך, בבדיקתו מצא כי הנאשם מבטא "גישה השלכתית (רדיפתית)" ביחס למתלונן, על סמך אמירתו כי הלה פיטר אותו בכוונה להרוס את חייו, בעוד עובדים אחרים לא פוטרו על אף שביצעו טעויות רבות יותר. ד"ר פוקס הוסיף אפוא כי אין ביכולתו לשלול קיומן של מחשבות שווא במהלך ניסיון הרצח.

לנוכח מצבו הפסיכוטי הפעיל של המערער, כפי שמצא לאבחן, הגיע ד"ר פוקס למסקנה שלפיה לא הבין המערער את הפסול שבמעשיו והיה משוכנע שהדרך שבה פעל הייתה נכונה.

22. בעדותו בבית משפט קמא ציין ד"ר פוקס כי בדק את המערער במשך כשעה. במהלך עדותו נשאל מדוע ראה ביחסו של המערער למתלונן משום מחשבת שווא רדיפתית, לעומת מחשבה מציאותית בעקבות פיטוריו. ד"ר פוקס נימק את אבחנתו על רקע ההיסטוריה הבריאותית של המערער, אשר כללה אשפוזים מרובים בשל מחשבות שווא, כמו גם על רקע בדיקתו של ד"ר שרף. לדבריו, "הנאשם היה ללא טיפול, לא יכול להיות שבן אדם ללא טיפול, לא מחרף [...] אני מניח שהיה בהכרח מצב פסיכוטי" (פרוטוקול הדיון, עמ' 22, שורות 8-9).

23. במענה לחוות דעת זו, הכין ד"ר שרף חוות דעת פסיכיאטרית משלימה, אשר הוגשה לבית משפט קמא ביום 13.9.2015 (ת/35), ובה ביקורת על חוות דעתו של ד"ר

פוקס. בין היתר, מצא ד"ר שרף להבהיר כי לא די בקיומה של "גישה רדיפתית השלכתית" כדי לבסס פסיכוזה שיש בה כדי לפטור את המערער מאחריות פלילית; וממילא, כי לא היה מקום לאבחון זה ביחס למערער, משלא הפגין "אפילו לא שמץ של גישה השלכתית", לדבריו, כלפי המתלונן.

הכרעה בין חוות הדעת המנוגדות

24. כידוע, לעיתים מזומנות נדרשות הערכאות הדיוניות לדון בכשירותו של נאשם לשאת באחריות פלילית תוך שמונחות בפניהן חוות דעת פסיכיאטריות מנוגדות. על אף חיוניותם של גורמי המקצוע בליבון סוגיה הרת גורל זו, בסופו של יום המותב היושב בדין הוא שנושא באחריות לקבוע את משקלן של חוות הדעת השונות ולהכריע בדבר התקיימות סייג אי־שפיות הדעת. לשם כך, עליו להסתייע בכלים שונים המצויים בתחום מומחיותו השיפוטית, ובהם היכרותו עם מארג הראיות; יכולתו להבחין בסתירות בדברי המומחים – יהיו אלה סתירות פנימיות או סתירות ביחס לחומר הראיות; והבנתו את הוראות הדין בסוגיית אחריותו הפלילית של נאשם (להרחבה ראו רשימתי: יוסף אלרון "חוות-דעת פסיכיאטריות מנוגדות: השיקולים שבבסיס ההכרעה השיפוטית" סוגיות יישומיות בפסיכולוגיה משפטית 181 (דוד יגיל ומשה זכי עורכים, 2011)).

25. לאחר שעיינתי בקפידה בחוות הדעת השונות, כמו גם בהכרעת דינו המקיפה של בית משפט קמא, הגעתי לכלל מסקנה כי לא נפל דופי בדרך הילוכו ובמסקנה שאליה הגיע. לשיטתי, בדין מצא בית משפט קמא לקבוע כי לא מתקיים במערער סייג אי־שפיות הדעת, "משלא הצליח לעורר ספק סביר באשר לתחולתו של סייג אי השפיות". לפיכך דעתי, כדעתו, כי המערער כשיר לשאת באחריות פלילית בגין המעשים שביצע.

אבאר להלן את טעמי למסקנתי זו.

26. תחילה – ללשונו של סעיף 34 לחוק העונשין, אשר מורה כדלקמן:

"34. לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה אם, בשעת המעשה, בשל מחלה שפגעה ברוחו או בשל ליקוי בכושרו השכלי, היה חסר יכולת של ממש –
 (1) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או
 (2) להימנע מעשיית המעשה".

אם כן, קובע הסעיף כי על מנת לחסות בצלו של סייג זה, נדרשים שלושה תנאים מצטברים: ראשית, על הנאשם לסבול ממחלה נפשית או מליקוי בכושרו השכלי; שנית, על הנאשם להיות חסר יכולת של ממש להבין את הפסול במעשה שבגיננו הוא מואשם, או להימנע ממנו; ושלישית, נדרש קשר סיבתי בין התנאי הראשון לבין זה השני. כלומר, לא די במחלת נפש כשלעצמה, אלא יש להראות כי בעטיה נשללה יכולת הנאשם להבין את מעשיו או להימנע מהם.

יודגש, כי די בפעירתו של ספק סביר ביחס לשפיות הנאשם, על פי תנאים אלה, לשם פטירתו מנשיאה באחריות פלילית (ראו: סעיף 34כב(ב) לחוק העונשין; ע"פ 3321/16 הברה נ' מדינת ישראל, פסקה 57 (22.2.2018) (להלן: עניין הברה)). אשר ליחס הפנימי בין תנאים אלה, מקובלת כיום הגישה המעניקה בכורה למידת השפעת מחלת הנפש על גיבוש המחשבה הפלילית של העושה, על פני עצם קיומה של מחלה זו (ע"פ 7876/15 חמאמרה נ' מדינת ישראל, פסקה 19 (30.8.2017)). משום כך, לא אחת נשללת תחולתו של הסייג אף בהתייחס לנאשמים שלהם היסטוריה נרחבת של מחלות נפש (ראו למשל: תפ"ח (מחוזי חי') 3770-10-10 מדינת ישראל נ' עאסלה (5.3.2012)).

27. כזכור, לשיטת בית משפט קמא, די היה בתנאי הראשון לשם דחיית טענת חוסר השפיות של המערער, משלא נמצא כי הלה סבל ממחלה נפשית פעילה בעת ביצוע העבירה. על סמך סקירת חוות הדעת שלעיל, ניתן להיווכח כי בהיבט זה הציג כל אחד משלושת המומחים הערכה שונה באופן מהותי: בעוד ד"ר קודקייב הייתה נכונה לקבוע כי המערער נעדר סימנים פסיכויטיים פעילים, ד"ר שרף סבר כי האפשרות למחלת נפש פעילה מצויה בגדר הספק הסביר, ולעומתם העריך ד"ר פוקס כי המערער אכן היה במצב פסיכויטי בעת ביצוע העבירה.

יתרה מכך, בית משפט קמא פסק כי אף אם סבל המערער ממחלת נפש במועד ביצוע העבירות – לא היה במחלה זו כדי להביאו לידי "חוסר יכולת של ממש" להבין את הפסול במעשיו או להימנע ממעשים אלה. בתוך כך מצא לאמץ את עמדת ד"ר שרף ולדחות את עמדת ד"ר פוקס, אשר הציגו משנות מנוגדות בנושא זה.

28. ניכר, אפוא, כי קיימת חוסר הסכמה מקצועית בין שלושת המומחים. ואולם, לא די במחלוקת זו כשלעצמה על מנת להצמיח ספק סביר שממנו יוכל המערער ליהנות. עמד על כך בשעתו הנשיא מ' שמגר, בציינו כי "ספק אכן פועל תמיד לטובת הנאשם, אולם מומחים החלוקים זה על זה, אינם מותירים בהכרח ספק" (ע"פ 224/88 איזראלוב נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(2) 661, 671 (1991)). אפנה אפוא להכריע בין

עמדוניהם החולקות של המומחים, על יסוד רשימה בלתי ממצה של אמות מידה אשר עוגנו במרוצת השנים בפסיקת בית משפט זה. כפי שיתבהר להלן, אמות מידה אלו מטות את הכף, ברובן המכריע, לעבר דחיית טענת המערער.

29. אציין, כהערה מקדימה, כי כפי שנפסק זה מכבר, הכלל המושרש שלפיו ערכאת הערעור תמעט להתערב בממצאי עובדה ומהימנות שנקבעו בידי הערכאה הדיונית – אינו פוסח על הערכתן של חוות דעת פסיכיאטריות. על הטעמים לכך עמדה השופטת ע' ארבל בע"פ 10166/09 פלונית נ' מדינת ישראל (11.11.2010), בציינה כדלקמן:

"[הטעמים לכלל אי-ההתערבות] מקבלים משנה תוקף כאשר מדובר בשאלות מקצועיות ובעדויות מומחים שהגישו את חוות דעתם לבית המשפט ונחקרו במשך שעות, ולעתים אף ימים, על דוכן העדים לגבי עמדתם. לבית המשפט מתאפשרת הסתכלות על דרך בחינת החומר המקצועי, וכן התרשמות ישירה מהמומחים, התייחסותם להיבטים השונים של הסוגיה שבפניהם, אופן בדיקתם והדרך שבה גיבשו מסקנותיהם. לפיכך, מקום שבו בחרה הערכאה הדיונית לבכר חוות דעת מומחה אחת על פני האחרת, בשאלות מקצועיות או בשאלות שברפואה, תימנע בדרך-כלל ערכאת הערעור מלהתערב בהכרעתה" (שם, פסקה 25).

בהליך שלפנינו, ייחס בית משפט קמא משקל של ממש להתרשמותו הבלתי אמצעית משלושת המומחים, אשר התייצבו בפניו ונחקרו על אודות הממצאים שפורטו בחוות דעתם. כך, מצא לסמוך את ידיו על חוות דעתה של ד"ר קודקייב לנוכח הרושם החיובי שהותירה בעדותה (הכרעת הדין, עמ' 17). הנה כי כן, בבואו של המערער להשיג על מסקנת בית משפט קמא, אשר הושתתה על ממצאי מהימנותו ביחס לחוות דעת זו – ניצב הוא לכתחילה בפני משוכה בלתי מבוטלת.

מושכלת יסוד זו תנחה את הדיון באמות המידה להכרעה בין חוות הדעת המנוגדות, שאליה אפנה עתה.

30. מועד עריכת חוות הדעת – תחילה, יש לתת את הדעת ליחס בין מועדי הבדיקות שערכו המומחים השונים לבין מועד ביצוע העבירה. ד"ר קודקייב ערכה למערער בדיקה בשעות הלילה של יום 28.12.2014, בו בוצעה העבירה; ד"ר שרף בחן את המערער בחלוף כחודש ומחצה, ביום 11.1.2015 וביום 14.1.2015; וד"ר פוקס פגש במערער אך כעבור כארבעה חודשים ממועד ניסיון הרצח, ביום 27.4.2015. מאחר

שעסקינן בהערכת מצבו הנפשי של המערער בשעת מעשה, טבעם של דברים הוא כי למומחה המתרשם ממנו בתכופ לשעה זו יתרון ניכר על פני חוות דעת מאוחרות יותר (ראו למשל: ע"פ 8287/05 בחטוזה נ' מדינת ישראל, פסקה 30 (11.8.2011)).

דברים אלה זוכים למשנה תוקף בנסיבות ענייננו, בו היה המערער נתון במעצר לאחר ביצוע העבירה, ולפיכך ייתכן כי ממצאי בדיקתם של המומחים המאוחרים הושפעו מתנאי המעצר. כזכור, ד"ר שרף עצמו העלה אפשרות זו בחוות דעתו (ת/34, עמ' 3). זאת ועוד, הלה מצא להטיל ספק במהימנות בדיקתו של ד"ר פוקס, מאחר שזו נערכה בבית המעצר (פרוטוקול הדיון, עמ' 25, שורות 9-10).

31. מעמדו המקצועי של המומחה – מטבעם של דברים, יונקת חוות הדעת את כוח השכנוע שלה מזהותו וממעמדו של המומחה אשר ניצב מאחוריה. מטעם זה צוין זה מכבר בפסיקת בית משפט זה, כי לשם הכרעה בין חוות דעת חולקות יש לשקול את רמתם המקצועית של המומחים אשר חיברו אותן, ובכלל זאת טיב הכשרתם והיקף ניסיונם (ראו: ע"פ 1839/92 אשקר נ' מדינת ישראל, פסקה 4.ב. (4.9.1994)).

עם זאת אדגיש, כי הערכת מקצועיותו של מומחה על בסיס התרשמות "יבשה" מקורות חייו ומהישגיו המקצועיים היא אך בבחינת נקודת מוצא, ומשום הנחה הניתנת לסתירה, אשר לעד תיסוג מפני התרשמותה הישירה והבלתי אמצעית של הערכאה הדיונית ממהימנות עמדת המומחה בהקשר המסוים הטעון הכרעה. להערה זו חשיבות לא מבוטלת במישור השוויון בין נאשמים שונים ובינם לבין רשויות החקירה, שהרי ייחוס משקל מכריע למעמדו המקצועי של מומחה יכרוך בחובו, בהכרח, פגיעה באלה שאין ידם משגת את שירותיהם של המומחים מן השורה הראשונה.

בענייננו, השליך המערער את יהבו על כך שד"ר קודקייב הייתה, בעת הבדיקה שערכה לו, אך מתמחה בפסיכיאטריה. משום כך, הוא סבור כי יש להעדיף על פניה את חוות הדעת המאוחרות לה, אשר חוברו על ידי פסיכיאטרים מומחים בעלי ניסיון מקצועי עשיר.

לנוכח הערתי שלעיל, מקובלת עליי מסקנת בית משפט קמא, אשר מצא לאמץ את ממצאיה של ד"ר קודקייב חרף ניסיונה המקצועי המוגבל באותה העת, בהיותה מתמחה בפסיכיאטריה. משהתייצבו בפניו שלושת המומחים, היה בכוחו להתרשם מהמידה בה משליכים פערי הוותק ביניהם על מידת השכנוע הטמונה בחוות הדעת שערכו.

לא מצאתי אפוא טעם להתערב בממצאיו החיוביים ביחס לד"ר קודקייב, אשר נקבעו על רקע התרשמות ישירה זו, אשר אינה נחלתה של ערכאת הערעור.

32. התשתית העובדתית שביסוד חוות הדעת – במסגרת הערכת מהימנותן של חוות הדעת וקביעת משקלן, על בית המשפט לבחון את התשתית העובדתית המצויה ביסודן ואת מידת מקצועיותו של ההליך אשר הוביל לחיבורן. כך, נקבע בעבר כי ככלל, נדרש עורך חוות הדעת לעיין במכלול הנתונים הקיימים בעניינו של המערער, לרבות חומרי החקירה השונים. כפועל יוצא, חוות דעת אשר ניתנה על יסוד עובדות חלקיות – או חלילה מוטעות – תאומץ במשנה זהירות על ידי בית המשפט (ראו: ע"פ 8653/10 פלוגית נ' מדינת ישראל, פסקה 50 (28.7.2011); תפ"ח (מחוזי חי') 5037-08 מדינת ישראל נ' גדו, עמ' 25 (1.9.2009) (להלן: עניין גדו)).

בהיבט זה, איני מתעלם מחולשת חוות דעתה של ד"ר קודקייב, אשר הלכה למעשה אינה חוות דעת רפואית שלמה, כי אם סיכום של בדיקה קצרה בת חצי שעה שערכה למערער מבלי לעיין בחומרי החקירה, כפי שציינה המומחית בעדותה (פרוטוקול הדיון, עמ' 12-16). חוות דעתם של ד"ר שרף וד"ר פוקס, מנגד, חוברו על סמך תשתית עובדתית דומה, אשר כללה הן את תיקו הרפואי של המערער, הן מסמכים מתוך ההליך המשפטי בעניינו.

33. איזון בחוות הדעת – סוגיה משלימה אשר משליכה על המשקל שיש לייחס לחוות דעת היא המידה בה נשקפת ממנה גישה מאוזנת ביחס לשאלה הטעונה הכרעה. כידוע, "הפסיכיאטריה, כמו הרפואה בכלל, אינה מדע 'מדויק', אינה מתמטיקה ואינה באה בגדר פלט מחשב. נבכי נפש האדם בחלקם הניכר עודם תורת הנסתר" (ע"פ 549/06 פלוגי נ' מדינת ישראל, פסקה ב לחוות דעתו של השופט א' רובינשטיין (15.5.2006)). מטעם זה, יש להשקיף בחשדנות קמעה על חוות דעת פסיכיאטרית אשר מתיימרת להציג תשובה נחרצת וחד-ממדית, תוך התעלמות מתזות נוגדות ומספקות שטבעם להתעורר בעת התבוננות אל תוך נפש האדם (ראו והשוו: תפ"ח (מחוזי חי') 5007-08 מדינת ישראל נ' אבשלומוב, עמ' 34-38 (3.5.2009)).

בהכרעת דינו מצא בית המשפט קמא להבחין בין חוות הדעת של ד"ר שרף לבין זו של ד"ר פוקס על יסוד זה. ד"ר שרף, מחד גיסא, התייחס לנתונים אשר מחלישים את מסקנותיו ויישב אותם עם עמדתו, וכן הגיש חוות דעת משלימה בה התייחס לעמדתו הנוגדת של ד"ר פוקס. הלה, מאידך גיסא, קיבל כפשוטה את אמירת המערער בפניו,

שלפיה פוטר על ידי המתלונן "בכוונה להרוס את חייו", מבלי שדרש על אודות גרסותיו הקודמות של המערער, אשר לא ביטאו תחושת רדיפה דומה (הכרעת הדין, עמ' 24). אני סבור כי בדין נסמך בית משפט קמא על שוני זה, בהעדיפו את חוות דעתו של ד"ר שרף על פני זו של ד"ר פוקס. אף לשיטתי, אופיינה זו הראשונה בהערכה כנה ומאוזנת של כשירות המערער, אשר באה לידי ביטוי, בין היתר, בכך שנכון היה להניח לטובתו כי אכן סבל ממחלת נפש פעילה בעת מעשיו.

34. הלימה בין חוות הדעת לבין המארג הראייתי – לבסוף, אל לבית המשפט לתחום את בירורו בדבר מצבו הנפשי של הנאשם לד' אמותיהן של חוות הדעת הרפואיות, ועליו לבחון באופן עצמאי, על סמך ניסיון החיים והשכל הישר, את מעשיו של מבצע העבירה ואת התנהגותו. בסופו של יום, ההכרעה בדבר כשירותו של נאשם לשאת באחריות פלילית אינה עניין מדעי, כי אם סוגיה שבמשפט, ומשום כך דינה של חוות דעת אשר אינה מתיישבת עם המארג הראייתי שנפרש בפני המותב היושב בדין – להיוותר תלויה על בלימה, ולהידחות (ראו: ע"פ 870/80 דאני נ' מדינת ישראל, פ"ד לו(1) 29, 35 (1981)).

במסגרת בחינה זו, נדרשו הערכאות השונות לא אחת לדון בעניינם של נאשמים אשר טענו להיעדר אחריות פלילית, על אף שמעשיהם שיקפו, על פני הדברים, התנהלות מחושבת ומאורגנת. בהיבט זה ידועה פסיקת בית משפט זה בע"פ 8220/02 ברוכים נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(5) 724 (2004), ממנה ביקש המערער להיבנות. באותו עניין קבע בית משפט זה כי עמדה למערער דשם הגנת סעיף 34 לחוק העונשין, על אף שפעל באופן מתוכנן וקפדני, בהדגישו כי אין בהתנהלות מעין זו כדי לשלול "את האפשרות שאדם פעל תחת שליטה של דלוזיה חולנית" (שם, עמ' 766). ואולם, אני סבור כי אין להרחיק לכת ולבטל עדויות להתנהלות מחושבת במחי יד. כפי שנפסק לאחרונה, מקימה התנהלות מעין זו חזקה עובדתית לכך שהיה בכוחו של נאשם לשלוט במעשיו, שאותה עליו להפריך (ראו: עניין הברה, פסקה 64).

בענייננו, רצוף חומר הראיות בסממנים המעידים על התנהלות שקולה וקרת רוח מצד המערער, תוך מודעות לפסול שבמעשיו, הן בטרם מעשה, הן בשעת מעשה, הן לאחר מעשה. מאחר שהדברים נסקרו בהכרעת דינו של בית משפט קמא (ראו שם, עמ' 27-28), אסתפק באזכורם בקליפת אגוז. עם סממנים אלה ניתן אפוא למנות את רכישת הסכין שבאמצעותה בוצע ניסיון הרצח מבעוד מועד; את הגעתו בשעת בוקר מוקדמת למפעל על מנת לתור אחר דרך כניסה חשאית אליו; את ניסיונו לטשטש את טביעת אצבעו באמצעות שפיכת מים על שעון הנוכחות של המפעל; את הסתוותו על

ידי לבישת בגדי העובדים והסתרת סכיניו; את כיוון הדקירה לאזור הצוואר לשם השגת מטרתו הקטלנית; את ניסיונו להימלט מהמפעל בתכוף לאחר הדקירה; ואת האמירות שהשמיע לאחר מעשה, מהן ניכרת מודעותו לכך שפעל בניגוד לחוק.

הנה כי כן, משקפת התנהגותו של המערער דרך חשיבה סדורה ומאורגנת, המאפיינת אדם אשר עובר ביודעין על החוק מתוך מטרה מובהקת ופסולה. בתמונה מוחשית זו יש כדי להטיל צל של ממש על חוות דעתו של ד"ר פוקס, בה ביקש המערער להסתייע, שם נכתב כי בוחן המציאות של הלה היה לקוי, ובשל כך לא הבין את הפסול שבמעשיו. בנסיבות אלו, מתחדדת חשיבות הצגת גרסת המערער תוך חשיפתה לחקירה נגדית, שהרי אך בכוחו ליישב את הסתירה המצטיירת. משבחר שלא לעשות כן – יש בכך כדי להפחית ממשקלה של חוות הדעת שהציג להגנתו, וכדי להוסיף ולבסס את עמדתה הנוגדת של המשיבה (ראו: ע"פ 2098/08 פרעוני נ' מדינת ישראל, פסקה 19 (28.12.2011)).

תחולת סייג אי־שפיות הדעת – סיכום

35. לשיטתי, בחינת חוות הדעת הפסיכיאטריות על פי אמות המידה שהותוו לעיל מלמדת כי בדין מצא בית משפט קמא להעדיף את עמדתם של ד"ר קודקייב ושל ד"ר שרף – אשר סברו, הגם שמטעמים שונים, כי המערער היה אחראי למעשיו – על פני עמדתו של ד"ר פוקס. כפי שניתן להיווכח, מעוגנת הכרעה זו היטב בהתרשמותו הבלתי אמצעית ממהימנותם וממקצועיותם של המומחים; ביתרונה של ד"ר קודקייב, אשר בדקה את המערער בסמוך לאחר מעשה, וזאת בשל סמיכות הזמנים שבין הבדיקה שערכה לבין ניסיון הרצח; בקשיים שנתגלעו בחוות דעתו של ד"ר פוקס, אשר נמנעה מהתייחסות לגרסתו המתפתחת של המערער; ובעובדות המקרה, ובכללן התנהגותו של המערער, אשר אינה מרמזת על קושי מצידו להבין את הפסול שבמעשיו, בניגוד לסברתו של ד"ר פוקס.

36. לנוכח האמור, לא נותר בי ספק ביחס לכשירותו של המערער לשאת באחריות פלילית בשל מעשיו. כבית משפט קמא, אני סבור כי התבוננות בחומר הראיות בכללותו, לרבות חוות הדעת המקצועיות שהוגשו, אינו מוליך אלא למסקנה אחת, שלפיה הבין המערער את מעשיו ואת הפסול שבהם, ואף היה יכול להימנע מהם. אשר על כן, אציע לדחות את טענתו לתחולת סייג אי־שפיות הדעת הקבוע בסעיף 34 לחוק העונשין.

37. לצורך הרשעה בעבירת ניסיון לרצח, יש להוכיח את היסוד הנפשי הנדרש לעבירת רצח – יסוד ה"כוונה תחילה" (סעיף 301 לחוק העונשין) – בד בבד עם הוכחת היסוד הנפשי הנדרש לצורך הרשעה בעבירת ניסיון, היינו כי המעשה נעשה "במטרה לבצע" את העבירה (סעיף 25 לחוק העונשין; ראו: ע"פ 1474/14 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 65 (15.12.2015)). ליסוד ה"כוונה תחילה" שלושה מרכיבים: החלטה להמית, היעדר קנטור והכנה. מאחר שהשגתו של המערער אינה מופנית כלפי מרכיבי היעדר הקנטור וההכנה, מתמצה חזית המחלוקת במרכיב ה"החלטה להמית", המחייב הוכחה כי הנאשם צפה את התרחשות התוצאה הקטלנית, וכך רצה או שאף כי זו תתגשם (ראו: ע"פ 8686/15 גריבוב נ' מדינת ישראל, פסקות 26-28 (3.10.2017)).

38. כאמור לעיל, משליך המערער את יהבו על פסיקת בית משפט זה בע"פ 5031/01. בפרשה זו, זוכתה מאשמת רצח אישה אשר סבלה ממחלת נפש, ותחתה הורשעה בעבירת הריגה, תוך שנקבע כי הלחץ הנפשי החריף בו הייתה נתונה מנע ממנה "גיבוש החלטת קטילה שקולה" (שם, עמ' 646). זאת, על אף שנקבע כי לא עמד לזכותה סייג אי-שפיות הדעת. כשלעצמי, לא מצאתי ממש בטענה זו, אף מבלי להידרש לקושי הטמון בהעלאתה לראשונה בערכאת הערעור, ובהיעדרה של עדות מטעם המערער המאפשרת את ביסוסה.

39. כפי שפסק בית משפט זה בפרשות קודמות שבהן נטען לתחולתה של ההלכה שנקבעה בע"פ 5031/01, יש להבחין בדקדוק רב בין נסיבותיו הפרטניות של כל מקרה, שהרי הזיכוי שעליו הורה בית משפט זה באותו עניין אינו אלא תולדה של נסיבות חריגות ביותר (ראו למשל: ע"פ 5570/01 מיכאלי נ' מדינת ישראל, פסקה עו (5.2.2007)). לעמדתו, מבהירה הבחנה זו היטב מדוע לא ניתן, בנסיבות המקרה שלפנינו, להקיש מפרשת ע"פ 5031/01 ולזכות את המערער מהרשעתו בעבירת ניסיון לרצח. אבאר עמדה זו להלן.

40. בע"פ 5031/01 נידון עניינה של אישה אשר אובחנה כלוקה בסכיזופרניה פרנואידיית, עברה אשפוזים פסיכיאטריים חוזרים, וניסתה לא אחת לשלוח יד בנפשה. באחד הימים, עת הייתה נתונה בסערת רוח, המיתה את בנה התינוק על ידי השלכתו מהחלון, ולאחר מכן אף השליכה את כלבה ואת תרופותיה, ורצה ברחוב כשהיא עירומה וסכין בידה, במטרה להגיע אל בנה ולהורגו. לאורך הימים אשר קדמו לאירוע מחריד זה, וביום האירוע עצמו, הפגינה האישה סימני מצוקה חריגים, אשר הובילו

לפניות הן מצידה עצמה, הן מצד קרוביה, במטרה להביא לאשפוזה. בית משפט זה מצא כי חוות הדעת הפסיכיאטריות שהוגשו בעניינה לא הציגו כל ממצא שיש בו כדי להסביר את רצונה לקטול את התינוק, ולפיכך קבע כי מעשיה משקפים "תגובה רגעית, בלתי שקולה" למצב הנפשי בו הייתה נתונה, באופן אשר פוער ספק סביר בדבר התגבשותה של "החלטה להמית", כנדרש בעבירת הרצח.

41. הגם שלמערער דכאן היסטוריה בלתי מבוטלת של לקויות נפשיות, אני סבור כי בכך מתמצים, בעיקרם, קווי הדמיון בין הפרשות. כפי שפורט בהרחבה לאורך הכרעת דינו של בית משפט קמא ולאורך חוות דעת זו, לוו מעשי האלימות הקשים של המערער בתכנון קפדני ומדוקדק מבעוד מועד. זאת ועוד, מעשים אלה הונחו מתוך מניע מעוגן היטב במציאות, בדמות תסכולו כתוצאה מפיתוריו על ידי המתלונן (השוו: עניין גדו, עמ' 28). אף דבריו של המערער עצמו, עת נחקר במשטרה, משקפים בבירור כי קיבל החלטה שקולה ומיושבת להביא את המתלונן למותו. כך ניכר, למשל, בחילופי הדברים שלהלן, המובאים מתוך חקירת המערער במשטרה, שעות ספורות לאחר האירוע:

"ש: למה קנית את הסכין ביום שישי
 ת: בשביל לרצוח
 ש: את מי
 ת: לרצוח את [המתלונן]
 ש: מתי החלטת שאתה רוצה לרצוח את [המתלונן]
 ת: [...] שלוש יום חשבתי איך לרצוח אותו [...] תכננתי
 הכול הכול תכננתי שיהיה מסודר שיהיה מתוק" (ת/7,
 עמ' 3, שורות 59-68).

42. הנה כי כן, פעורה לשיטתי תהום של ממש בין התנהלותה הסוערת והספונטנית של המערער בע"פ 5031/01, לבין דרך הילוכו השקולה והמחושבת של המערער דכאן. בנסיבות האמורות, אינני סבור כי מתעורר כל קושי לקבוע כי התקיים במערער היסוד הנפשי הדרוש לשם הרשעה בעבירת ניסיון לרצח, לרבות רכיב ה"החלטה להמית".

אציע אפוא לחבריי לדחות את טענת המערער במישור זה, ועימה לדחות את ערעורו כלפי הכרעת דינו המרשיעה של בית משפט קמא.

הערעור על גזר הדין

43. הלכה ידועה היא כי ערכאת הערעור אינה מתערבת בחומרת העונש שנקבעה על ידי הערכאה הדיונית, זולת בנסיבות חריגות שבהן נפלה על פני הדברים טעות

מהותית וכולטת בגזר הדין, או שעה שהעונש שהוטל חורג באופן קיצוני מהענישה המקובלת במקרים דומים (וראו למשל ע"פ 9821/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 10 (30.11.2017)). לשיטתי, עניינו של המערער אינו נמנה עם אותם המקרים החריגים המצדיקים התערבות בערכאת הערעור, מן הטעמים שיפורטו להלן.

44. דומה כי אין צורך להכביר מילים על חומרתה המפליגה של עבירת הניסיון לרצח, אשר מגלמת כוונה לפגוע בערך העליון של קדושת חיי אדם. משום כך, עמד בית משפט זה על ההכרח במדיניות ענישה מחמירה בגין הרשעה בעבירה זו, אשר תבטא באופן הולם את חומרת הפגיעה בזולת ואת מעמדו של הערך המוגן. כן הובהרה הבכורה הנתונה לשיקולי הגמול וההרתעה בעבירה זו, שלאורם מתחייבת השתת מאסר לתקופה ממושכת (ראו: ע"פ 10025/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 43 (10.8.2017)).

45. בענייננו, פעל המערער באכזריות רבה על מנת ליטול את חייו של אדם חף מפשע, ולו רק בשל שהלה החליט לפטרו בשל טעות שביצע. חדור תחושת נקם עזה, תכנן המערער מבעוד מועד כיצד יוציא אל הפועל את מזימתו וימלט עצמו מזירת האירוע, תוך הפקרת המתלונן למותו וחמיקה מאחריות בשל מעשיו. קור רוח זה הוסיף ללוותו תוך כדי הביצוע בפועל, עת ניסה לטשטש את עקבותיו ולהסתוות לאחד מעובדי המפעל. בזיהויו על ידי המתלונן לא היה כדי להניאו מהגשמת המטרה השפלה ששם לעצמו, ולאחר שהתרחק מאזור החצר שב אליה כדי לשסף את גרונו של קורבנו המיועד. אף לאחר שנוכח בתוצאה החמורה שגרם, לא איבד המערער את עשתונותיו ולא נתקף תחושת חרטה, אלא מילט עצמו מזירת האירוע. כפי שניתן ללמוד מתסקיר נפגע העבירה, חייו של המתלונן לא ישובו למסלולם עובר לתקיפה האכזרית שחווה, והוא ממשיך לסבול משיתוק במחצית מפניו ומתסמונת פוסט טראומתית.

46. לנוכח הנסיבות המתוארות לעיל, כשלעצמן, לא ניתן לחלוק על כך שעונש המאסר בפועל אשר הוטל על המערער – מקל הוא באופן ממשי. הטעם לתוצאה שאליה בית משפט קמא נעוץ אפוא באבחנתו של המערער כחולה בסכיזופרניה, ובהשפעה הנודעת לה על יכולתו להימנע מביצוע העבירות. כמצוות המחוקק בסעיף 40ט(א)(9) לחוק העונשין, נתן בית משפט קמא דעתו לנסיבות הנפשיות החריגות של המערער, ולאורן מצא כאמור להקל עימו באופן משמעותי. אני סבור כי התוצאה שאליה הגיע משקפת כבדת דרך לא מבוטלת שאותה הלך לקראת המערער, ולא מצאתי כי נדרשת התערבות נוספת בערכאה זו, משלא מגלם גזר הדין כל טעות של ממש או סטייה ממדיניות הענישה.

47. אשר על כן, אציע לחבריי לדחות את הערעור, על שני חלקיו.

ש ו פ ט

השופט נ' הנדל:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט ג' קרא:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט בפסק דינו של השופט י' אלרון.

ניתן היום, כ' באדר התשע"ח (7.3.2018).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט